

**Зграда архитектонског факултета, културни центар и музеј архитектуре –
угао Булевара цара Лазара и Кеја жртава рације*****The Faculty of Architecture Building, Cultural Center and Museum of
Architecture - Corner of Tsar Lazar Boulevard and the Quay of the Victims of the
Raid***

Урош Зељковић, Факултет техничких наука, Нови Сад

Студијски програм – АРХИТЕКТУРА

Кратак садржај – Задатак обухвата пројектовање зграде Архитектонског факултета, која поред своје основне образовне функције интегрише и културни центар, као и музеј архитектуре. Циљ је да објекат не буде само простор намењен едукацији и раду студената, већ и место сусрета, размене идеја и промоције архитектуре као дела јавног живота града. Концепт је осмишљен тако да својом морфологијом комуницира са окружењем и буде у „служби“ грађана. Локација на којој се зграда налази представља крајњу тачку градског шеталишта, што јој даје посебан урбанистички значај. Кров, обликован као дугачка рампа благог нагиба, омогућава приступ јавности и трансформише објекат у један од најлепших видиковаца у Новом Саду. Тако факултет постаје не само простор образовања, већ и нови урбани симбол који спаја студентски, културни и јавни живот града.

Кључне речи: Урбанизам, култура, музеј, едукација

Abstract – The proposed Faculty of Architecture building is envisioned as a multifunctional space that blends educational, cultural, and public functions. Beyond serving as an academic hub for students and faculty, the building integrates a vibrant cultural center and a dedicated museum of architecture. This fusion transforms the facility into a dynamic venue for learning, cultural exchange, and community engagement. A key objective of the design is to promote architecture as a vital component of public life in Novi Sad. The building is conceived not merely as an academic institution, but as a vibrant meeting place for the exchange of ideas, exhibitions, and events that invite active participation from both the university and the broader community. Strategically positioned at the terminus of the city promenade, the building asserts a significant urban presence. Its morphology is thoughtfully crafted to engage with its surroundings, placing the architecture at the “service” of citizens. The highlight of the design is its gently sloping ramp-roof, which is accessible to the public and functions as a new urban viewpoint. This feature seamlessly links the building to the city, offering panoramic vistas and establishing an inviting, symbolic connection between educational, cultural, and civic life. In summary, the Faculty of Architecture building aspires to be more than

an academic facility. It is designed to be an urban landmark—an inclusive space that bridges education, culture, and the everyday experience of Novi Sad's citizens.

Keywords: Urbanism, culture, museum, education

НАПОМЕНА: Овај рад проистекао је из мастер рада чији ментор је био др Дарко Реба, ред. проф.

1. УВОД

Основни циљ овог рада јесте да се на изабраној локацији у Новом Саду формира објекат који у себи обједињује више различитих функција, образовну, културну и јавну, у јединствену и функционално складну архитектонску целину. Намера је да се истражи како један савремени архитектонски објекат може истовремено задовољити програмске, урбанистичке и друштвене услове и да покаже да архитектура није изоловани систем, већ активни учесник у животу града. Кроз концепт зграде Архитектонског факултета, културног центра и музеја архитектуре, рад настоји да прикаже значај интеграције архитектуре и урбанизма како у физичком, тако и у социјалном и културолошком смислу. Објекат је промишљено постављен тако да се природно уклопи у постојећи просторни контекст, али и да својом формом, оријентацијом и приступима позива грађане да му приђу, користе га и доживе као део јавног простора града. Посебан значај има положај објекта на раскршћу Булевара цара Лазара и Кеја жртава рације, где се постојећа пешачка алеја природно наставља у нову јавну тачку сусрета. До сада је ова стаза била без јасне завршнице, али јој предложени објекат даје смисао и завршетак.

2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР

Архитектура је у свом најдубљем значењу посредник између човека и света који га окружује. Њен задатак није само да формира физичке структуре, већ да обликује искуства, симболе и идентитете. Она је истовремено културни, друштвени и урбани феномен, простор у којем се преплићу материјално и нематеријално, јавно и приватно, природа и

технологија. Како истиче Кенет Фремpton, потребно је пронаћи равнотежу између коришћења природних ресурса и савремене технологије како би се обезбедила укореееност у месту и висок квалитет архитектонског простора. Управо у тој равнотежи лежи суштина архитектонског промишљања у XXI веку. Формирањем архитектонског факултета, културног центра и музеја архитектуре као јединствене целине, простор добија нову улогу. Он више није само зграда, већ „град у малом. Тај приступ интеграције образовних и културних садржаја представља одговор на савремене урбане изазове, то јесте потребу за хуманизацијом градског простора и поновним активирањем културе као свакодневне вредности.

3. СТУДИЈА СЛУЧАЈА – АНАЛИЗА РЕЛЕВАНТНИХ ПРИМЕРА СВЕТСКЕ АРХИТЕКТУРЕ

Концептуално полазиште за пројекат зграде Архитектонског факултета, културног центра и музеја архитектуре у Новом Саду заснива се на идеји интегрисане архитектуре – структуре која у једном објекту повезује више садржаја различите типологије. У том смислу, овај објекат припада групи савремених мултифункционалних структура чији је циљ да превазиђу традиционалну подељеност функција. Такви објекти не функционишу као затворени системи, већ као активни делови урбаног ткива, простори који истовремено пружају услуге, повезују људе и обликују идентитет града. Ово поглавље обухвата анализу три референтна примера светске архитектуре, библиотеке TU Delft, Музеја етнографије у Будимпешти и Stavros Niarchos културног центра у Атини. Сваки од ових објеката представља специфичан приступ интеграцији архитектуре, јавног простора и пејзажа, као и ново поимање крова као активне површине. Анализа је усмерена на просторне, програмске и морфолошке карактеристике ових грађевина, као и на принципе који су релевантни у ширем контексту савременог урбаног пројектовања. Библиотека Техничког универзитета у Делфту, пројекат студија „Mecapoo“ из 1997. године, представља један од најзначајнијих европских примера синтезе архитектуре и пејзажа. Главна идеја пројекта била је да се библиотека не појави као издвојена грађевина, већ као део топографије. Овај концепт реализован је кроз делимично укопавање објекта у терен и формирање великог зеленог крова који функционише као јавна површина.

Слика 1. Библиотека Техничког универзитета у Делфту [6]

Слика 2. Нови Музеј етнографије у Будимпешти [7]

Нови Музеј етнографије у Будимпешти (Narur Architect, 2022) настао је као део свеобухватне реконструкције градског парка Városliget. У питању је један од најиновативнијих музејских пројеката последњих деценија, чији је главни архитектонски принцип укрштање зелених површина са архитектонском масом. Објекат је формиран као двострани нагиб који се појављује као природни наставак парка. Две симетричне косине повезују нивое парка и кров музеја, формирајући јавни простор на коме се пролазници пењу, шетају и бораве. Оваквом геометријом, музеј добија карактер „урбане топографије“ која је у континуитету са природним окружењем.

Stavros Niarchos Foundation Cultural Center (Renzo Piano Building Workshop, 2016) представља један од најрепрезентативнијих примера архитектуре која истовремено функционише као институционални комплекс и јавни парк. Комплекс се налази у приобалном делу Атине и обухвата Националну библиотеку, Националну оперу и велики јавни парк на површини од око 200.000 м². Ренцо Пијано је пројекат засновао на принципу вештачке топографије, то јесте подизања крова у дугу косину која постаје нови „урбани брег“. Овај вештачки брежуљак није само визуелни акценат, већ и нови јавни простор са кога се Атина сагледава у целини, укључујући приобаље и историјски центар. Центар обједињује Националну библиотеку Грчке, Националну оперу, велики парк са садницама медитеранског биља, јавне платое и бројне културне просторе.

4. АНАЛИЗА КОНТЕКСТА

Локација предметног пројекта смештена је у једној од значајнијих тачака Новог Сада, на укрштању Кеја жртава рације и Булеvara цара Лазара. Кеј жртава рације, као део идентитета града, има дубоко симболичко значење. Он је меморијална оса, али истовремено и жива урбана променада, свакодневно коришћена за шетњу, спорт и социјализацију. Управо тај спој тишине и динамике чини га јединственим амбијентом. Булевар цара Лазара, са друге стране, представља „кичму“ савременог Новог Сада, осовину која повезује центар града, универзитетску зону и приобаље. Он је симбол развоја, енергије и кретања. У месту где се те две осе укрштају ствара се простор изузетног потенцијала. То није само празна парцела у физичком смислу, већ простор градског пресека, где се преплићу различити токови, меморијални,

рекреативни, академски и културни. Архитектонска интервенција овде постаје начин да се ти токови усмере, организују и визуализују. Тако предметни пројекат није само зграда на кеју, већ урбани чвор који обједињује три аспекта града, историју, природу и савремено образовање. Он постаје отворен систем у којем се грађани, студенти и посетиоци срећу у заједничком јавном простору. Булевар цара Лазара један је од ретких градских потеза који води директно ка реци, али нема архитектонски акценат који би дефинисао његов завршетак. Објекат архитектонског факултета, културног центра и музеја архитектуре на неки начин преузима улогу оријентира, али не у смислу монумента, већ отвореног архитектонског геста. Његова форма прати линију булевара и постепено се шири ка реци, трансформишући се из компактне структуре у пејзажну рампу. Уместо класичног објекта који затвара визуру, добија се динамичан просторни ток, где објекат истовремено дефинише и омогућава сусрете и поглед на читав град. Одабрана локација је добро повезана са мрежом градског саобраћаја. Булевар цара Лазара обезбеђује директан приступ моторним возилима и јавном превозу, док су дуж кеја развијене пешачке и бициклическе стазе. У близини се налазе паркинзи и зелени појасеви који омогућавају лаган приступ свим корисницима. Такав положај чини објекат „инфраструктурним чвором“ града. Он је истовремено приступачан и интегрисан у природно окружење. Плански, уз овакав објекат, простор би имао потенцијал да постане језгро будућег културног и образовног кампуса дуж Дунава, осовине која би повезала музеје, галерије, факултете и јавне просторе у јединствену градску мрежу. На тај начин, Нови Сад би се приближио многобројним европским градовима које су своје појасеве дуж значајних река пажљиво и промишљено урбанизовале и активирале.

Слика 3. Приказ одабране локације – угао Булевара цара Лазара и Кеја жртва рације у Новом Саду, ауторска фотографија.

5. ПРОГРАМСКА И ФУНКЦИОНАЛНА АНАЛИЗА

Структура зграде архитектонског факултета, културног центра и музеја архитектуре у Новом Саду темељи се на идеји интеграције знања, културе и јавности у јединствену просторну и друштвену целину. У савременој архитектури, образовни објекти више нису изоловане академске целине, већ активни урбани организми који подстичу комуникацију између академске заједнице и града. У том смислу,

факултет није само лепо обликована зграда. Он је платформа за сарадњу, размену и културни дијалог. Приземље представља најсложенији део зграде и у њему се архитектура у највећој мери повезује са животом града. Оно је програмски најбогатије и дизајнирано је тако да представља продужетак јавног трга, урбани хол доступан свим грађанима. Програм приземља обухвата три главне зоне: административни део архитектонског факултета, културни центар и музеј. Административном делу архитектонског факултета приступа се из пасажа, односно пролаза који повезује мали трг унутар парцеле са Кејом жртва рације. Позициониран је уз сам Кеј и функционише као „приватнија“ зона, прилагођена потребама једног образовног система. У овом делу смештене су канцеларије студентске службе, канцеларије професора и сарадника, библиотека, читаоница и бројне помоћне просторије. Функционално је одвојен од друге две зоне, док је вертикалном комуникацијом (два степенишна и лифтовска језгра) повезан са осталим етажама. Музеј се састоји од простора намењеног истраживању и презентацији развоја архитектуре како Новог Сада, тако и ширег региона. Поред изложбених простора, поседује и архив, канцеларије и потребне техничке просторије. Изложбена галерија је први простор којим се приступа са јавне површине и у потпуности је транспарентна и отворена према граду и посетиоцима. Мултифункционална сала, са савременом опремом, системом клизних трибина и прилагодљивим осветљењем, погодна је за пројекције, предавања, јавне расправе и многе друге догађаје. Фасада културног центра је потпуно транспарентна, чиме омогућава пролазницима визуелни контакт са унутрашњим дешавањима. Средњим нивоом називамо простор првог и другог спрата, који уједно чини академско језгро зграде. Он је директно повезан са приземљем, односно управним делом факултета. На овим етажама смештени су велики, пространи амфитеатри опремљени најсавременијом технологијом, дизајнирани за теоријску наставу, као и учионице мање квадратуре, у потпуности прилагођене стручним вежбама. Лабораторије за дигитални дизајн, односно „мали центри“ за технолошка истраживања факултета, поседују сву неопходну опрему, ЦНЦ машине, 3Д штампаче, ласерске секаче, роботске уређаје и другу дигиталну опрему. Кров је најпрепознатљивији елемент зграде и представља простор где се симболички спајају природа, знање и град. Рампа се лагано уздиже из партерног нивоа и формира јавни парк и видиковац на висини од 12 метара. Она има више улога: јавни парк – простор за одмор, читање, шетњу и неформалне сусрете, изложбени простор – омогућава поставке студентских радова и летње фестивале, отворена учионица – место за радионице, предавања и цртање у природи као и видиковац – панорама града и Петроварадинске тврђаве. Кров је замишљен као архитектонски пејзаж – „жива пета фасада“ града, која дише, мења се и живи са корисницима. Он је мост између академске заједнице и града. Такође, кровна рампа није само јавни простор, већ и енергетски уређај и еколошки филтер. Систем се

састоји од вишеслојне конструкције, хидроизолације, дренажног слоја, супстрата и вегетације. Осим визуелног ефекта, зелени кров снижава температуру површине током лета, побољшава микроклиму и влажност ваздуха, апсорбује буку и прашину, али и служи као природна изолација током зиме. Сакупљена кишница се филтрира и користи за наводњавање, што смањује укупну потрошњу воде. Овим системом кров постаје активни екосистем.

Слика 4. Тродимензионални приказ објекта

6. АРХИТЕКТОНСКИ КОНЦЕПТ И ОБЛИКОВАЊЕ

Концепт зграде архитектонског факултета, културног центра и музеја у Новом Саду заснива се на идеји објекта као носиоца повезивања града и реке, појединца и заједнице, историје и данашњице. Зграда представља савремени јавни објекат у којем се преплићу култура, образовање и урбани живот. Она не функционише као статичан симбол, већ као просторни систем који реагује на околину, токове људи и време. Факултет је постављен на граничној тачки два урбана слоја, изграђеног ткива булеvara и природног појаса кеја. Ова позиција има снажан симболички и просторни потенцијал. Она је истовремено завршетак и почетак, простор прелаза из градског у природно окружење, из образовног у културно, из меморијалног у свакодневно. Концепт није настао као формална композиција, већ као одговор на контекст, резултат анализа токова, историјских слојева и људских путања. Архитектура овде није наметнута, она је усклађена са местом, као логичан исход „комуникације“ са простором.

Слика 5. – Тродимензионални приказ објекта

7. ЗАКЉУЧАК

Истраживање које је спроведено у оквиру овог мастер рада засновано је на идеји да архитектура више није статичан производ, већ динамичан систем који обједињује знање, друштво, природу и простор.

Пројекат зграде архитектонског факултета, културног центра и музеја у Новом Саду представља пример савременог мултифункционалног простора у којем се границе између универзитета, културе и јавног живота намерно бришу. Почетна хипотеза била је да архитектура може деловати као урбани медијатор – простор који не раздваја, већ повезује, и да кроз архитектонски гест може реинтерпретирати идентитет једног града. Архитектура, када се промишља кроз призму контекста, технологије и етике, превазилази свој материјални карактер и постаје друштвена и културна појава. Предметни пројекат - Објекат архитектонског факултета, културног центра и музеја архитектуре у Новом Саду, у том смислу није само зграда, већ конкретан израз вредности савремене архитектонске мисли. Он показује како простор може бити инструмент образовања, културе и заједништва, али и како архитектура може представљати чин одговорности према друштву и будућим генерацијама, а не само акт креативности.

8. ЛИТЕРАТУРА

- [1] Ранко Радовић, Драган Спасић, Братислав Караџић, Бранислава Новаковић, Јелена Атанацковић, Зоран Јеличић, Бојан Тепавчевић, *“Нови изазови и шансе за град Нови Сад”*, Универзитет у Новом Саду, 2002.
- [2] Љиљана Вукајлов, *“Елементи и склопови зграда”*, Нови Сад, ФТН, 2019.
- [3] Дарко Реба, *“Улица-елемент структуре и идентитета”*, Београд, Орион арт, 2010.
- [4] Слободан Крњетин, *“Екологија и грађена средина”*, Нови Сад, ФТН, 2018.
- [5] Бранислав Мирковић, *“Основи урбанизма 16”*, Београд, Грађевинска књига, 1968.
- [6] https://images.adsttc.com/media/images/6050/c0c4/f91c/81a5/e900/0067/slideshow/Ossip_Architectuurfotografie_1.jpg?1615904745 (Приступљено у августу 2025.)
- [7] https://amazingarchitecture.com/storage/files/1/architecture-firms/napur-architect/new-museum-of-ethnography/the_new_museum_of_ethnography_cit_park_budapest_napur_architect (Приступљено у августу 2025.)

Кратка биографија:

Урош Зељковић рођен је 19.08.1999. године у Новом Саду. Завршио је гимназију Светозар Марковић у Новом Саду. Дипломски рад је одбранио на Факултету техничких наука 2023. године из области Архитектура и урбанизам.
контакт: uroszeljkovic99@gmail.com